

**MINDSZENTY BÍBOROS 80 ÉVES – AZ ANGOL RÁDIÓ, A BBC
MAGYAR ADÁSÁBAN, 1972-BEN AZ AKKORI FŐSZERKESZTŐ,
RENTÚR FERENC KÉSZÍTETTE A BESZÉLGETÉST.**

Hölgyeim és Uraim, Kedves Hallgatóink. Mindszenty József, Magyarország bíboros hercegprímása, Esztergom érseke 110 esztendeje, 1892. március 29-én született. Pappá szentelésének időpontja 1915. június 12. Internálták 1919. február 9-én, ugye hát akkor jöttek a Kohn-Kun Bélák és a Lenin fiúk. Veszprémi püspökké szentelték 1944. március 25-én. Letartóztatták 1944. november 27-én. Esztergomi érsek és hercegprímás 1945. szeptember 15-én. Letartóztatták ismét 1948. december 26-án. Elítélték 1949. február 28-án. Mindszenty a pápa kifejezett kívánságára hagyta el az országot. VI. Pál pápa Rómába rendelte, kitüntette és e szavakkal vigasztalta: „Te vagy és te maradsz Esztergom érseke, Magyarország prímása. Munkálkodj tovább, nehézségeiddel fordulj hozzánk bizalommal.” Sajnos nem minden úgy történt, ahogy a pápa szavai azt sugallták. Mindszenty a vatikáni diplomácia és Moszkva közötti titkos tárgyalások garancia ígéreteiről – melyek státuszát is érintették – csak jóval később kapott tájékoztatást a teljes titoktartás feltételével. A száműzött bíboros ezt a kitélt nem, más szentszéki kényszerdöntést kénytelen volt elfogadni. 1971. szeptember 28-tól 1975. május 10-ig az emigrációban járta a világot és tanította a szétszóródott magyarjait az Isten- és a hazaszeretetre. Meghalt Bécsben 1975. május 6-án. Mariazellben végrendelete szerint ideiglenesen eltemették, melyen magyarországi püspökei nem vettek részt. Ez 1975. május 10-én történt. 1991. május 3-án – a prímás kívánságát keresztezve – a magyar püspöki kar Mariazellből hamvait Esztergomba szállította, és sietve eltemette, holott az idegen megszállás még nem ért véget Magyarországon. Ugyanis Mindszenty kérése az volt, hogy amíg itt orosz katona tartózkodik magyar földön, addig őt, a hamvait ide ne szállítsák haza.

Mély altemplomi sírját hívei belépődíj ellenében látogathatják Esztergomban. Boldoggá avatási pere folyamatban van. Most pedig Mindszentyt fogják hallani, Molnár János Imre kedves hallgatónk

jóvoltából, aki CD-t készített az archivált hanganyagból, még Münchenben.

Dicsértessék a Jézus Krisztus! Mindörökké Ámen!

Kedves Magyar Híveim!

Ante omnia saluto fratres meos, cardinales et episcopos et gratias ago eis etiam horam sacratissimo pro omnibus de fecerum pro emigrantibus hungaris.

Kedves Hallgatóim! Minden egyénnek megvan a maga emberi joga és így kell, hogy meg legyen minden nemzetbelinek is a maga nemzeti joga, az emberi jog. Az emberi jogokból nincsenek a kardinálisok sem kivéve. Én hallgattam több, mint egy negyedszázadon keresztül és azalatt az idő alatt is, amikor én a számat nem nyithattam ki, akkor is történtek ellenem támadások, sőt, rágalomok. Egyszer egy életben, az élet végén, hát talán nekem is jár lehetőség arra, hogy ami nem volt igaz, arra megmondjam mi a helyes, ezt kívánja az én magas egyházi állásom és azután a magyar nemzetnek az érdeke, és szükséges az, hogy a sajtóban megjelent rengeteg valótlanosság egyetlen egyszer igaz arculattal jelenjen meg a világ előtt.

Mikor szólni kellene, akkor nem szabad hallgatni. Ma is folyik a magzatirtás Magyarországon. Ne higgyék el azt, amit erre, Nyugatra jelentenek onnét Keletről. Ne higgyék el. Folyik a magzatirtás Magyarországon. Így kell megítélni a helyzetet. Mikor szólni kellene, akkor nem szabad hallgatni. Joggal várható, hogy a magyar, a legtöbbet szenvedő magyarságnak a püspöki kara nyissa föl ajkára a tiltakozásnak a szavát. Én Magyarországon, mint prímás, közjogi méltóság is voltam. Én tartozom nemzetemmel szemben felelősséggel. És ha én néma maradtam volna, az utókor, a történelem megítélne engem, hogy én nem állottam ki nemzetemnek az ügyében úgy, mint az elődeim századokról századokra megtették.

Az egyház mindig és mindenütt igényelheti a jogot, hogy erkölcsi ítéletet mondjon politikai állapotok felett, ha az emberi személyiség alapvető jogai és a lelkek üdvössége ezt megkívánja. Vannak szomorúságaim is a jelen pillanatban. Fáj nekem magyar nemzetem és magyar egyháznak a sorsa. Az egyházban az istentelen rendszernek elkötelezett püspökök és papok ott állnak az istentelenségnek és az embertelenségnek a szolgálatában, s nagyon félt az, hogy az isteni kinyilatkoztatás, s benne a Szentírásnak az igéi kiüresedéshez vezetnek és a nép lelkében hitelvesztetté lesznek. Van itten nagy hiba is. Egyszer már számot vetettem azzal, hogy a magyar történelemben, a mostani fázisban 15 év alatt elpusztított a rendszer 3 millió 150 ezer méhmagzatot. Ehhez hozzáadom azt a másfél millió emigránst, akiket túlnyomó részben ez a rendszer tett hazátlanná, számkivetetté. Ez úgy 5 és félmillió magyart jelent. Azt a magyarságot, amelyik 1490-ben Mátyás halálakor 5 és félmillió volt. És maga Kádár János 15 év alatt a 3 millió 150 ezer méhmagzaton át, amivel sajnos szégyenletes világelső vagyunk, többet pusztított el a magyarságból, mint 22 török szultán 456 éven keresztül. Van tehát nekem okom a fájdalomra is – itt a közvélemény közvetítőinek a jelenlétében erről beszélnem, de van örömöm is. Örülök annak, hogy az én népem – egy jelentéktelen kisebbséget leszámítva – amely, ha a kommunista pártnak a tagsági számát vesszük alapul, nem ér el egy félmilliót, és ezzel szemben ott van a trianoni, a Trianonban lecsökkentett 10 milliós otthoni magyarság, és azután egyebek is világszerte. Hát kérem, ami történt, az mindenesetre egy kisebbséggel, egy jelentéktelen kisebbséggel, csatlós egyénekkel, és bekényszerített egyénekkel történt, a túlnyomó nagy többség akaratával szemben. Ha valahol létezik az emberi jogoknak a csúffá tétele, akkor Magyarország egy tipikus példája ennek az esetnek. Én tartozom nemzetemmel szemben felelősséggel. Egyszer egy életben, az élet végén, hát talán nekem is jár lehetőség arra, hogy ami nem volt igaz, arra megmondjam mi a helyes, ezt kívánja az én magas egyházi állásom, és azután a magyar nemzetnek az érdeke és szükséges az, hogy a sajtóban megjelent rengeteg valótlanosság egyetlen egyszer igaz arculattal jelenjen meg a világ előtt. Ha a rendszer annyira akarja megjavítani a magyar és katolikus egyházi állapotokat, elég ideje volt neki azalatt az idő alatt, amíg én a feyházukban voltam, és amíg

félrabságban az amerikai követségen voltam. Én ezt csak úgy tudom elképzelni, az én hazameneteletem, hogyha megszűnik az, amit én otthon helytelennek tartok. Az én hazatérésem úgy lehetséges, ha szabad lesz a nemzet, szabad lesz az egyház és tiszteletben lesznek az emberi jogok és a vallásszabadság. Amikor ez meglesz, és engem még éltet az Isten, abban a pillanatban hazamegyek. Ezelőtt pedig nem volna értelme és lelkiismeretessége se a gondolatnak, ha én haza akarnék menni.

Mindszenty bíboros ma 80 éves. Rentúr Ferenc, az Angol Rádió Magyar Osztályának vezetője nemrég meglátogatta a prímást a bécsi Pázmáneumban és interjút is készített vele hangszalagra. Most hallgassák meg beszámolóját Mindszenty bíborosnál tett látogatásáról.

Pontosan ma egy fél éve, tavaly (1971) szeptember 29-én ez a szűkszavú közlemény jelent meg a magyar lapokban: „A Magyar Távirati Iroda jelenti, hogy a Magyar Népköztársaság kormánya és a Szentszék közötti megállapodás alapján Mindszenty József bíboros kedden véglegesen elhagyta Magyarország területét és Rómába utazott.” Így szólt a közlemény. Mikor Mindszenty Rómába megérkezett, VI. Pál pápa szokatlan melegséggel fogadta, megölelte, maga kísérte fel a Vatikán tornyába a XXIII. János által berendezett és a Mindszenty római szállásául kijelölt pápai magánlakosztályba. Levette saját apostoli aranykeresztjét, pásztorgyűrűjét és átadta a bíborosnak. Két nappal később pedig az a megtiszteltetés érte a magyar prímást, hogy a pápával együtt celebrálta a Sixtusi Kápolnában a Nemzetközi Püspöki Szinódus megnyitó miséjét. Sokan azt várták, hogy mint az ukrán Szlipij, vagy a cseh Berán, vagy a jugoszláv Stepinac bíboros, Mindszenty is kap valamilyen tiszteletbeli beosztást a római kúriánál, és hátralévő éveit a világérdeklődés reflektorfényétől távol, a Vatikánban fogja csendes elvonultságban leélni. De Mindszenty a kitüntető és meleg fogadtatás ellenére sem maradt Rómában. Alig egy hónappal később, október 23-án áttette székhelyét Bécsbe. Újságíróknak elmondotta, hogy az osztrák fővárosban jobban érzi magát, több okból. Bécs is a Duna mentén

fekszik, közelebb van Magyarországhoz és ottani lakhelye a Pázmáneum, magyar alapítvány. Ezt a házat még Pázmány Péter vette meg a XVII. század első felében, hogy ide küldje ki világot látni és tovább képeztetni a legtehetségesebb kispapjait. A Boltzmann-gasse 14. szám a bécsi telekkönyvben azóta is a mindenkori primás néven áll. Úgyhogy Mindszenty a börtön és az amerikai nagykövetségen töltött 15 évi vendégeskedés után, mondhatni, ismét hazaérkezett. Itt látogattam meg a bíborost. A neve persze fogalom volt számomra, de személyesen most találkoztam vele először. Mikor titkára bevezetett hozzá a tágas dolgozószobába, az ősz hajú Mindszenty piros bíborosi sapkában és piros gombsoros fekete reverendájában felállt az íróasztal mellől, levette szemüvegét és felém jött. Megjelenése kissé meglepett. Magasabbnak, testesebbnek emlékeztem rá fényképeiről. A 80 éves bíborost megviselte, de nem törte meg az idő, a hosszú fogság és az elszigeteltség. Termete ma talán valamivel kisebb és törékenyebb, járása talán valamivel öregesebb, de szúrós, barna szemének csillogása, töretlen, markáns arcéle változatlan. A bíboros helytel kínált és mindketten leültünk egy kis társalgóasztal mellé. Röviden újra előadtam neki, miért mentem hozzá Bécsbe, majd hosszan, bensőségesen elbeszélgettünk hányatott életéről, és a legutóbbi 30 év eseményeiről. Látogatásom vége felé hangszalagra vettem a bíborossal egy beszélgetést. Ez az első és egyetlen rádióinterjú, melyet Mindszenty adott 1956 óta. Most hallgassák meg ezt a Bécsben néhány nappal ezelőtt felvett interjút.

- Eminenciás uram, itt ülünk a bécsi Pázmáneum 2. emeleti dolgozószobájában, ahol eminenciád néhány hete ismét fölvette rezidenciáját. Eminenciád 1948. december 26-án került fogságba, ekkor tartóztatták le a magyarországi kommunista kormány szervei. Ettől az időponttól kezdve, múlt év szeptemberéig, tulajdonképpen 3 és fél nap leszámításával, eminenciád állandóan rabságban, őrizetben, fegyházban volt. Visszatekintve ezekre az esztendőkre, mik azok a legfontosabb benyomások, melyek eminenciádnak így eszébe jutnak?

- A BBC hallgatósága tudja, hogy négy fogságban voltam életem folyamán. Károlyi Mihálynak voltam foglya, mint zalaegerszegi állami gimnáziumi hittanár. Károlyi Mihálytól leltári tárgyként átvett az 1919. március 21-én létesült első bolsevizmus, a harmadik fogságom 1944. novemberétől 1945. április 23-ig terjedt a kőhidai fegyházban és a soproni fogságban. A negyedik 1948. december 26-tól terjedt a Szabadságharcig és azután az amerikai nagykövetségen töltött félrabság, közel 15 esztendeig.

- Ha itt szabad valamit kérdeznem eminenciádtól; a nyilas rezsim alatt való letartóztatása, amelyről éppen az előbb szólt eminenciád. Ennek mik voltak az előzményei és milyen vád alapján vagy milyen meggondolás alapján tartóztatták le eminenciádat?

- Megtiltottam, mint veszprémi püspök, Veszprémben a zsidók kiszállítása miatt a nyilasok által megrendelt hálaadó istentiszteletet. Megtiltottam ezt.

- És ezért akarták eminenciádat letartóztatni.

- Volt egy másik ok is ezzel kapcsolatban. A Dunántúlon két idegen nagyhatalom állt megütközés előtt. A Dunántúlnak nagyon megduzzadt a lakossága. Élelmiszerek között voltak nehézségek, nem voltak orvosok a harctér miatt és féltő volt, hogy ez az utolsó része az országnak áldozata lesz a harcnak. Ezért a dunántúli püspökök nevében, azoknak az aláírásával követeltem Szöllősy miniszterelnöknél Budán, hogy rakassa le a fegyvert és álljon ki a háborús mérkőzésből a rendszer. Ez a két ok volt az én letartóztatásom oka. Ezeket azonban nem ismerte be a rendszer, hanem más okokat hozott fel. Többi között letartóztatás-oknak jelölte meg azt, hogy letartóztatás után engem körülvéő kispapjaim sorfala között és Veszprém lakosságának a járdákon való sorfala között püspöki díszben áldást osztva engedtem vinni magamat a rendőrségre és onnét az egyéb bűnösöktől mentesített helyre, mert elbocsátott

bűnösök után én kaptam meg huszonhatod magammal a vármegyei törvényszéki fogházat. Ahol 9 kispapomat pappá szenteltem és a 9 kispapnak volt 1 karingje és egy gyertyája. És azután, mint rabok, Sopronban mondták el újmiséjüket. Amikor én börtönbe kerültem, a házammal szemben ugyanakkor a nemzetvezető bevonult az én házamba, Budapestről menekülőben – Szálasi Ferenc.

- Találkozott valaha eminenciád szemtől szembe Szálásival?

- Sosem. Én csak a kezét éreztem.

- Találkozott eminenciád valaha szemtől szembe Rákossal?

- Nem. Ő akart jönni hozzám. Kért kihallgatást, de azt válaszoltam, hogy sebekben van az egyház és az ország, majd a sebeknek a gyógyítása, helyrehozása után szívesen fogadom.

- Most térjünk rá talán arra, hogy eminenciád hosszú-hosszú évek óta bíboros. Egy bíboros életének valószínűleg a legkiemelkedőbb eseménye az, hogy a Sixtusi Kápolnában leadja szavazatát a pápaválasztáson. Eminenciád bíborossága alatt kétszer volt pápaválasztás. XII. Pius halála után és XXIII. János halála után. A sors és eminenciád sorsa úgy hozta magával, hogy eminenciád egyik pápaválasztáson sem tudott megjelenni és a bíborosi trónszéket a Sixtusi Kápolnában üresen tartották eminenciád számára szimbolikusan, mint hogy akadályoztatva volt. Mik eminenciád érzelmei ezzel kapcsolatban, hogyha visszatekint erre a két, igen fontos alkalomra, amelyet életében, mint bíboros elmulasztott?

- Valóban, a bíborosok a pápaválasztásért vannak. Ez a cél énnálam teljes megghiúsulást ért el a bebörtönzés által. De nem tudtam teljesíteni

a kongregációkban való működési feladatokat sem. De a fogsággal vele jár mindez és még más érzékeny megpróbáltatások is. Nem lehettem ott édesanyám temetésén. Nem lehettem ott gróf Mikes János szombathelyi püspöknek a temetésén. Nem lehettem ott XII. Pius pápa temetésén. Az a vigasztalásom, hogy a keresztlányom hozott nekem édesanyám sírhalmáról egy kis köteg földet. Mikes püspök temetésén nem vehettem részt, de gyakran gondolok rá szentmiséimben. XII. Pius pápa is az ő szeretetével nagyon gyakran van előttem.

- Na már most visszatérve a negyedik fogságra, az amerikai nagykövetségen eltöltött évekre. Mindenki tudja, hogy sokan jártak oda eminenciádhoz a Szentszék részéről, mindenki olvasta a hírügynökségek jelentéseit, hogy Casaroli utazik Budapestre vagy König bíboros. És a végén talán csodálkoztak azon, hogy a sok látogatás ellenére is, noha azt várták, hogy most már Mindszenty beadja a derekát, Mindszenty maradt. Mi ennek a háttere?

- Meggyőződésem az volt, hogy az én hivatásom most az, hogy népem körében tegyem könnyebbé népemnek a keresztyét.

- Most pedig a kör bizonyos fokig bezárult, mert eminenciád itt a primás *iurisdictio*ja alá tartozó kicsi Pázmáneum palotájának második emeletén, ennek is a nagy dolgozószobájában tölti napjait és dolgozik azon a művön, amit már hosszú évekkel ezelőtt megkezdett. Dolgozik emlékiratainak összeállításán. Mondana erről eminenciád néhány szót vázlatosan?

- Az emlékiratokat kezdtem már az amerikai követségen, dolgoztam rajta Rómában, dolgozom rajta itt is. Hálás vagyok az isteni gondviselésnek, hogy nehéz időkben adott nekem egy tisztességes szenvedélyt, a munka szeretetét. Azt mondhatom, hogy az évek lassúságát, az évek nyomottságát ez a munka elvette. Az emlékiratokban nem csak személyi élmények vannak, mint talán a világ gondolja, hanem átélmélkedtem a

magyar történelemnek három legjelentősebb, legelgondolkoztatóbb felvonását. Mind a három szemlélteti a magyar nemzet történelmi hivatását. Amikor ezeket megírom, hangsúlyozom azt, amit a Szabadságharc idején hangsúlyoztam: nincs bennem gyűlölet, ellenszenv senkivel szemben, akár sírban vannak, akár itt működnek, és akik az én sorsom alakulásában kedvezően vagy kedvezőtlenül közreműködtek, én azokért imádkozom állandóan. Épp ily természetes, hogy én a BBC magyar hallgatóságának – az öt világrész akármelyik pontján legyenek a törzsben, vagy szétoszolva – küldöm szívből az én főpásztori áldásomat.

- A ma 80 éves (1972. március 29.) Mindszenty bíboros hangját hallották abban az interjúban, amelyet a prímás nemrég adott a bécsi Pázmáneumban az angol rádiónak.

Kronberg-frankfurti sajtótájékoztató

Számos újságíró feszegette kérdésével azon beszélgetések titkát, amiket VI. Pál pápa folytatott a magyar bíborossal. Tudni kívánták, mi a bíboros véleménye a Vatikán enyhülést és kiegyezést kereső keleti politikájáról és tudni óhajtották, milyen választ adott a pápa Mindszenty bíboros ellenvetéseire. Íme a bíboros válasza:

- Levelezésben voltunk a Szentatyával erről, röviden egy alkalommal rámutattam erre a rossz politikára, de inkább írásban fejtettem ki az álláspontomat és a keleti politikában én ma is fönntartom az álláspontomat.

- Egy másik kérdező azt kívánta tudni, vajon Mindszenty József véleménye szerint helyesebb lenne-e, ha a látható, föld feletti magyar katolikus egyházból földalatti, illegális egyház lenne?

- A jelen helyzetnél mindenestre szerencsésebb volna a földalatti egyház, mint itt egy szolgálóegyház. Kérem, természetesen egy elvi álláspontnak vannak érthető, könnyen elfogadható vonatkozásai is. És vannak nehéz áldozatok is, de nem tudom, nem több hit maradna-e meg egy földalatti egyházban, mint a föld felett, ahol az iskolák az egész ifjúságot megmértelyezik. Vannak olyan kérdések, amelyek súlyosak, de ez a földalatti egyház súlyos volt az első 300 évben is, amikor 32 harcos pápa lett vértanú. De az egyháznak nem vált annyira hátrányára ez, ezzel a nagy áldozattal, mint amennyibe kerül ma az egyháznak a szolgálószerepe és a néma szerepe akkor, amikor Isten ígéje ellen, emberi jogok ellen megy a harc és küzdelem.

- Ez a válasz méltó az *ecclesia militans*, a harcos egyház fiához. De a kérdező tudni kívánja, miért foglalja el a bíboros ezt az álláspontot? Mi a földfeletti egyházak sorsa a kommunista országokban? És tudni kívánják, milyen szerepet játszott van Straaten, flamand katolikus pap és világszerte ismert szervezete a magyar bíboros könyvének terjesztésében?

- Litvániában, ahol a lakosság körülbelül egyharmada, mint csonka Magyarországon. Ott, kérem, 1946 előtt volt 13 megyéspüspök, aztán lett csak 3. Hogy hogyan lett, azt tudjuk a bolsevik műveletekből, hogy hogyan apasztanak embert ők, és püspököket is hogyan apasztanak. Azokat tudjuk. Később lett, mint mondtam 3, a háromból most a jelen pillanatban van 1, az is csak apostoli kormányzó és tele van mindenféle korlátozásokkal. Most azután, kérem '73-ban és '74-ben elrendeltek házkutatásokat az egész országra menve. És ugyanakkor a magántulajdont is kézbe vették a házkutatások révén. Ez a földfeletti egyház. Ezután van még, kérem, további dolog: 8 egyházüldöző esetet hoz fel, helyi bizalmas forrásokból; így néz ki a vasfüggöny mögött a földfeletti egyház. Kérem, nemcsak '71-től Rómában tartózkodásom idején tájékoztattam én Öszentségét az itteni keleti helyzetről, hanem már megkezdtem az Egyesült Államok követségén lévő időmben '57-től kezdődőleg, '56-tól kezdődőleg, sőt azt megelőzőleg és a lefogásomat, a fegyházat megelőzőleg állandóan tájékoztattam a Vatikánt arról – és

persze a Szentatyának címeztem –, hogy mi van Keleten és mi várható ott. Kérem, amikor '71-től megfordultam háromszor a Szentatyánál, összesen találkoztam négyszer övele, de háromszor voltam ilyen irányba beszélgető helyzetben, kérem én akkor is rámutattam, de írásban is '71 után megírtam, hogy én tájékozottnak tartom magamat a vasfüggöny mögötti állapotokban és írtam a Szentatyának, hogy jobban ismerem a helyzetet ott, mint az ő informátorai.

- A jelenlévő újságírók érdeklődése egyöntetűen a pápa felé fordul. Hiszen tudják, hogy a bíboros minden diplomatikus válasza ellenére, a vatikáni külpolitika és a megkínzott és méltóságából kivetkőztetett magyar bíboros között mély ellentét áll fenn.

- Írásban erre a kérdésre, illetőleg erre az állításra, mivel annyi mindenről volt szó ezekben a hosszú levélváltásokban, pont erre nem volt válasz. Ő közölt a közlönyeiben jelentős részeket előzetesen ebből a könyvből és a sajtóban, mint ahogyan más sajtótermékekben is jelent meg előzetes értesítés, illetőleg közlés ebből. Több fejezetet közölve ugyanazt tette az ő közlönyébe, van Straaten is, és ezzel a világgözüvélemény, valami 750 ezer tag van ott abban a szervezetben. Hát kérem szépen, ő alarmírozott, ő előkészített; és ez egy nagy segítség, csak az aggály kifejezésének tartom, amint hogy a könyvben az benne is van. Hát aggálya volt arra nézve a Szentatyának, mikor megbírálta a könyvemet és megköszönte a könyvemet, akkor kifejezte az aggályát és akkor azt mondta, hogy a tettesek, azok majd engem támadni fognak. És hát ő nagynak gondolta azt a tábor, amelyekből a tettesek regrutálódtak. Hát aztán kiderült, hogy tulajdonképpen ma már kicsi ez a tábor és az történt velük is, amit mivelünk is tesz a bolsevizmus: ő a saját embereit is fölfalja és hát kérem, ez történt. Úgyhogy pár embert találtunk és azok közül a legkiemelkedőbb Kádár János. Aztán kérem, hogyha ez így van, aminthogy így van, akkor kérem szépen hát, hogy engem támadnak. Hát énnekem 30 év alatt eggyel több vagy kevesebb támadás, az nem tesz semmit. Én úgy hozzászóktam, mint kutya a veréshez, ezekhez a támadásokhoz. Úgyhogy kérem, én ezért nem aggódom. Én nem voltam még

esztergomi érsek, amikor az egyház elleni támadások már erősek voltak. Ezeket meg lehet majd a könyvben találni. Hát kérem szépen, nem a memoár az oka az ő támadásuknak, hanem az ő elveik, az ő egyházellenességük, isten- és emberellenességük, és ha most támadnak, akkor Szentséged is tudja, és mindenki tudja, aki él itt a világon, hogy nem én vagyok az oka az egyháztámadásnak, hanem ezek beleszoktak és az elveik gyakorlásának tekintik ezt.

- Szó esik a jelenlegi magyar püspöki kar magatartásáról. A bíboros erről ezt mondja:

- Vannak kevés számmal a püspöki karban olyanok, akik nem odaadással teszik azt, amit tenniük kell. Lelkük nincs ott, azt én megengedem, lehet, azonban az egésze úgy áll előttünk, hogy a rendszerrel szemben nem él a tiltakozásnak jogával és kötelességével. Ma is folyik a magzatirtás Magyarországon. Ne higgyék el azt, amit erre, Nyugatra jelentenek onnan Keletről. Ne higgyék el. Folyik, és kérem, a lengyel püspöki kar tiltakozik ellene. A magyar püspöki kar nem tiltakozik ellene. Jugoszláviában főleg a horvát püspökök tiltakoznak ellene, a magyar püspöki kar egésze nem tiltakozik ellene. Így kell megítélni a helyzetet. Mikor szólni kellene, akkor nem szabad hallgatni. És hogyha megtette északon a lengyel, délen megtette a kroat püspöki kar a jugoszláv püspöki kar keretében, akkor joggal várható, hogy akkor a magyar, a legtöbbet szenvedő magyarságnak a püspöki kara nyissa föl ajkára a tiltakozásnak a szavát.

- Egy angol protestáns újságíró tudni kívánja, vajon nem lett volna-e kötelessége a bíborosnak a pápa tanácsát is megszívlelnie könyve megjelenésére vonatkozóan? Hiszen a pápa csalhatatlan.

- Tudni kell azt, hogy vannak ügyek az egyházban, amelyek a hithez és erkölcshez tartoznak. Természetesen mi ott mindenben követjük a Szentatyát, azonban vannak ezeken kívülálló ügyek, például politika,

kelet-politika; itt nem lehet azt a következtetést vonni, mint amit vonunk a hit és erkölcs dolgában. És kérem, mi a Szentatyával levélváltásban megtárgyaltuk ezeket az ügyeket, és a Szentatya nem parancsolt el engem ebben az ügyben a magatartásomtól.

- Illetheti-e bíráló a pápát, s ha igen, mely területen? Ezt kívánja tudni a következő kérdő.

- Ehhez fontos az, hogy egyes világi hívők, mint ahogyan egy ausztráliai ezredes nekem írta akkor, nincs hivatva a Szentatyát bírálni. Mert meg van győződve arról, hogy számosan vannak az egyházban olyanok, akik a Szentatyát nehéz ügyekben kellően tájékoztatják és hivatott tényezők, 23 német megyéspüspök nyilatkozott az ügyben. Azoknak az ítéletéhez lehet igazodni, mert hivatott ítézők, és kérem, ők megmondották, s eljuttatták a határozatukat a Szentatyához, és abban megígérték, hogy nem értik azt, ami történt.

- Mindszenty József bíboros egyszerű szavakkal vázolja, milyen munka vár rá az emigrációs magyarság körében.

- Én Magyarországon, mint prímás, mint közjogi méltóság is voltam. Én tartozom nemzetemmel szemben felelősséggel. És ha én néma maradtam volna, az utókor, a történelem megítélne engem, hogy én nem álltam ki nemzetemnek az ügyében úgy, mint ahogyan az elődeim tették, századokról-századokra megtették. Azután, a másik dolog az, hogy itt nekem van magyar egyházam is. És kérem, én 60 esztendeig szolgáltam ezt a magyar egyházat. És kérem, végigműködtem szinte minden helyzetet. Voltam káplán, voltam állami gimnáziumi hittanár, közben voltam börtönben már '19-ben. Azután, utána lettem a vármegye székhelynek a plébánosa; 27 évig voltam egy vármegyei székhelynek az élén, amely az egyházmegyének a második plébániája volt. Ezt teljes függetlenségben mondhatom, mert a püspököm engedett dolgozni és nem nehezítette meg a munkámat. Azután ugyan ő kinevezett

esperesnek, kinevezett Zala vármegye püspöki biztosának, aztán lettem 3 vármegyének a püspöke, aztán voltam a fővárosban, voltam Esztergomban. Hát kérem szépen, minden esetre én a török idők pusztulásainak a helyreállítóiként voltam a püspökömtől odaállítva, helyről-helyre ismerem a viszonyokat. És kérem szépen, hát aki ennyire közel volt valahogy az állam életéhez, részt vettem a vármegye körméltósági bizottságában kezdettől, benne voltam a város képviselőtestületében, először mint a püspököm civil jogának a képviselője, mint fiatal hittanár, később pedig mint virilis vettem részt a városi képviselő testületben és végig a vármegyében. Hát kérem szépen, ez volt a szerepem, tehát ez a szerep nem volt annyira olyan köznapi dolog, hanem elég sok rendkívüliség is volt benne és kérem szépen, ugyanazt a munkát a török helyreállítást a veszprémi püspökségben, Esztergomban folytattam a plébániák sorának és a katolikus iskoláknak a fölállításával, új plébániáknak a szervezésével, és így tovább. Hát kérem szépen így én várhattam azt, hogy mint aki egyike azoknak, akik legtöbbet foglalkoztak a országnak az ügyeivel, hát kérem szépen, hogy az én elgondolásaim figyelembe vétessenek.

- Miután eminenciád már régen és most emigrációjában sem vesz aktívan részt a magyar katolikus egyházi életben, véleménye szerint javult-e azóta az egyház helyzete?

- Azt Rákosi is folyton hirdette, és utána a belügyminiszterből lett pártfőnök is ugyanazt hirdeti. Rákosi lefogott ezzel a belügyminiszterével '48-ban, '48 végén. És én akkor távol voltam 8 évig fegyházban és 15 évig az amerikai követségen. Elég hosszú idő arra, én szólni sem tudtam akkor, hogy az ő föltételük valósuljon. Én most ki voltam kapcsolva. És se Rákosi alatt és se Kádár alatt nem javult meg az egyház helyzete, sőt, összehasonlíthatatlanul romlott. Ilyenek az ő ígéreteik.

- Nézete szerint milyen mértékben függ össze a politika és a szabad vallásgyakorlás?

- Külön politikai nyilatkozatokat nem tettem. A tévedést itt az okozza, hogy az új rendszernél minden politika. Még az is, ha azt mondom egy hívő kereszténynek: „A napi imádságot el ne mulaszd!” Nekik ez is politika. Tehát én még vallási elveket se hirdetek, annyira messze megy az ő politikájuk. És egyébként, amikor én Tízparancsolatot mondom, akkor is találva érzi magát a rendszer. Amikor azt mondom „Uradat, Istenedet imádjad, Isten nevét hiába ne vedyed, a vasárnapot vallásilag szenteld meg, és tiszteljed apádat és anyádat (mikor a szülők tisztelete most meghalt), ne ölj,” akkor nagyon találva érzi magát a rendszer. „Ne fajtalankodjál!” – akkor is. Azt mondom: „Ne lopj!” – ők ugyancsak konfiskálnak, nem lopnak, de azért vonatkozik rájuk. „Ne rágalmazz” – én sem mondhatom azt, hogy ne rágalmazz. „Felebarátod feleségét bűnre ne kívánjad”, ne legyen válás és egyéb dolgok. „Felebarátodnak, se házát, se mezejét, se ökrét, se szamarát ne kívánjad”. Az egyik német püspök kérdi: „Mi nincs rendben Németországban Hitler alatt?” S kimutatta azt, hogy a Tízparancsolat egy pontja sincs érvényben a rendszer szerint. Hát én ezt emlegettem, hogy ezt Magyarországról is elmondhatjuk, amit a német püspök válaszolt. Azután a II. Vatikáni Zsinat ebben a kérdésben megnyilatkozott. „Az egyház mindig és mindenütt igényelheti a jogot, hogy erkölcsi ítéletet mondjon politikai állapotok felett, ha az emberi személyiség alapvető jogai és a lelkek üdvössége ezt megkívánja.”

- Igaz-e, hogy eminenciád nyilatkozatott tett, miután a Szentszék felfüggesztette magyarországi prímási működését?

- Én tettem kijelentést, nyilatkozatot arra vonatkozólag, amikor egyes újságok úgy sejtették, hogy az én beleegyezésemmel történt a döntés. Egy 6 pontból álló nyilatkozatot tettem: „Magyarországon se az egyház, se az állam nem szabad”. Az egyházkormányzat történik az ateista rendszernek az ellenőrzésével és irányításával. Az egyháznak súlyos sebei vannak, amikre eddig semmiféle igyekezet nincs, hogy azok jóvá tétessenek és megszüntessenek. Ezek alapján én nem járulhattam, nem

adhattam be a lemondásomat és így, ami történt, az a Szentszék részéről történt.

- Eminenciás uram, úgy tudjuk, hogy az ősszel megjelennek emlékiratai. Azt mondják, hogy megkíséreltek Önre nyomást gyakorolni, hogy ne adja ki ezeket az emlékiratokat. Mit kíván erről mondani?

- Az emberi jogokból nincsenek a kardinálisok sem kivéve. Én hallgattam több, mint egy negyedszázadon keresztül és azalatt az idő alatt is, amikor én a számat nem nyithattam ki, akkor is történtek ellenem támadások, sőt, rágalmak. Egyszer egy életben, az élet végén, hát talán nekem is jár lehetőség arra, hogy ami nem volt igaz, arra megmondjam mi a helyes; ezt kívánja az én magas egyházi állásom és azután a magyar nemzetnek az érdeke, és szükséges az, hogy a sajtóban megjelent rengeteg valótlanosság egyetlen egyszer igaz arculattal jelenjen meg a világ előtt. Ha a rendszer annyira akarja megjavítani e nélkül az emlékiratok nélkül a magyar és katolikus egyházi állapotokat, elég ideje volt neki azalatt az idő alatt, amíg én a fegyházukban voltam, és amíg félrabságban az amerikai követségen voltam.

- Azt is mondják, eminenciád szenvedéseivel nem érte el kitűzött célját. Vajon hiábavalónak tartja-e az Önre mért csapásokat?

- Ez a gondolat, hogy hiábavaló lett volna a szenvedésem, sohasem jutott nekem eszembe és sohasem adhattam olyan választ rá, hogy hiábavaló volt. A keresztény világnézetben a szenvedés, ami jó célért történik, az sose hiábavaló. Én mindig tudtam megkülönböztetni a hatalmat a néptől. Amit Hitlerék tettek, azért én sosem terheltem meg a német népet. És most köszöntöm a német népet, s hálás vagyok azért, hogy a német kereszténység, a német állam s annak polgárai befogadták a magyar menekülteket, és testvériesen kezelték őket. Fölmerült az a kérdés, hogy vállaljam én a miniszterelnökséget, amikor kiszabadultam. Én kérem szépen nem vállaltam, mert az én közjogi

szerepem nem a kormányalakítás, magasabb az én közjogi szerepem. Másrészt én értékeltem a kivégzett boldogult Nagy Imrét, aki engemet már rehabilitált, nyilvánosan és humbugnak minősítette a kormánya nevében azt, ami velem szemben történt '49-ben a *Schauprozessban*. És ő rajta nem múlt semmi sem, és kérem szépen én nem akartam őt megszégyeníteni, hogy eltolom őt a helyéről. Ő ezt nem érdemelte meg. Kommunistá volt, de magához tért, jó úton volt. Hát kérem én nem akartam miniszterelnök lenni, mert nem értettem volna meg vele az én közjogi szerepemet. Ez volt a helyzet. Kérem, meg volt az oka annak, hogy én kijöttem '71-ben. Bár akkor még nem láttam a jelentőségét az emigráns magyaroknak, mint ahogy ma látom, mikor nagy részüket immár meglátogattam. Ez a kérdés kevésbé vonzott engem. A másik biztató dolog lehetett volna az, hogy az emlékiratom csak akkor jelenhetik meg az én életemben, ha én egyszer kijövök onnét az amerikai követségről, különben nem jelenhetik meg sose. Hát ez is valamelyest belejátszott erősebben, mint mondjuk az emigráció, aminek a jelentőségét csak tapasztalatból ismerhettem meg igazán. Hát kérem szépen, így én azért jöttem ki, mert a Szentatya hívott, a Szentatya hívása nekem nem közömbös. Aztán én már tudtam akkor, hogy valahogy a politikai szellők változnak, és nem vagyok olyan kedves vendég, mint amilyen az első években voltam, amiért én tényleg hálával tartozom. Kérem, a magyarok önérzetesek. És ha észreveszi, hogy a vendégség valahol meghanyatlott, akkor nem szokott ott maradni a magyar ember. Nekem, éppen állásomnál fogva, ebben a tekintetben még magyarabbnak kellett lennem. Én csak úgy tudom elképzelni az én hazameneteletemet, hogyha megszűnik az, amit én otthon helytelennek tartok. Az én hazatérésem úgy lehetséges, ha szabad lesz a nemzet, szabad lesz az egyház, és tiszteletben lesznek az emberi jogok és a vallásszabadság. Amikor ez meglesz, és engem még éltet az Isten, abban a pillanatban hazamegyek. Ezelőtt pedig nem volna értelme és lelkiismeretessége se a gondolatnak, ha én haza akarnék menni.

- Mindszenty bíboros ma 80 éves. Pontosán ma egy fél éve, tavaly szeptember 29-én ez a szűkszavú közlemény jelent meg a magyar lapokban: „A Magyar Távirati Iroda jelenti, a Magyar Népköztársaság kormánya és a Szentszék közötti megállapodás alapján Mindszenty

József bíboros kedden véglegesen elhagyta Magyarország területét és Rómába utazott.,, Így szólt a közlemény. Mikor Mindszenty Rómába megérkezett, VI. Pál pápa szokatlan melegséggel fogadta, megölelte, maga kísérte fel a Vatikán tornyába a XXIII. János által berendezett és a Mindszenty római szállásául kijelölt pápai magánlakosztályba, levette saját apostoli aranykeresztjét és pásztorgyűrűjét és átadta a bíborosnak. Két nappal később pedig az a megtiszteltetés érte a magyar prímást, hogy a pápával együtt celebrálta a Sixtusi Kápolnában a Nemzetközi Püspöki Szinódus megnyitó miséjét. VI. Pál pápa azonnal, de csupán 20 perces rendkívüli kihallgatáson fogadta a Vatikánban, mely alkalomból 40 ezüst tallér helyett a Vatikán és a pesti kommunista kormány között létrejött, *ab ovo* esztelen alku pecsétjének aranygyűrűjét húzta az agg bíboros ujjára. Az egész keresztény világ fellélegzett és boldog megnyugvással vette tudomásul, hogy a sokat szenvedett és brutálisan megkínzott főpap végre a szabad világ és a Vatikán biztonságában töltheti életének legalább utolsó szakaszát. Ha egyáltalán lehetséges, úgy ennél csak a moszkvai és a pesti kommunisták öröme lehetett nagyobb, mert amit ők 15 esztendőn keresztül sem szép szóval, sem fenyegetéssel nem tudtak elérni a köztudomásúan nyakas, sziklaszilárd jellemű bíborosnál, azt most a Vatikán mindenható ura, VI. Pál pápa megszerezte részükre. Mint tudjuk, Mindszenty bíborost a Rákosi rezsim alávaló, közönséges büntettekkel, hamisan megvádolva bebörtönöztette, majd fizikailag megkínozta. Amikor a testi fájdalmak gyötrésével sem tudták a bíboros ellenállását megtörni, dr. Kelemen Endre, törvényszéki kórboncnok vette kezelésbe Mindszenty kardinálist és gyilkos injekciói segítségével öntudathasadást előidézve valótlan, kényszervallomásra bírta, a már magával is tehetetlen, mély apátiába süllyedt bíborost.

Mindszenty József emigrációs megnyilatkozásaiból

„Az Isten titeket magyaroknak teremtett és ezt a teremtő rendelkezést nekünk sose szabad elfelejtenünk.”

„Minden egyénnek megvan a maga emberi joga és így kell, hogy legyen minden nemzetbelinek is a maga nemzeti joga.”

„Mindenki egy magyar falevél egy közös magyar fáról. Ezeknek a faleveleknek – a vihar akármennyire is tépi őket egymástól –, szeretetben mindig jobban kell közelíteniük egymáshoz.”

„Aztán kérve-kérlek benneteket, szeressétek egymást, és a családi körben és társadalmi körben forróbb legyen az egymás iránt való szeretet, mint talán esetleg régebben volt.”

„Tartsatok egy rövid lelkiismeret vizsgálatot: a Szent István jubileummal szemben rendületlenek voltatok-e ahhoz a hithez, amit hangsúlyoztatok a keresztségben és a bérmálásban? A világnak a rossz példája nem vezetett-e benneteket félre? És rendületlenek voltatok-e a magyarságokban is? Az Isten titeket magyaroknak teremtett és ezt a teremtő rendelkezést nekünk sose szabad elfelejtenünk.”

„Hát mi tudjuk, hogy mi a mi teendők és a mai napon mi felújítjuk keresztségünkre tekintettel a mi hitvallásunkat. Mi hiszünk az egy Istenben, a Mindenható Teremtő Atyában, hiszünk a Megváltó Jézus Krisztusban és ma különösen hangsúlyozzuk az igazságot a velünk közvetítő Szentlélek Istennel. Mi hiszünk az egy, szent, katolikus, apostoli Anyaszentegyházban, amelynek ring a hajója a hullámokon – látjuk, de bírjuk Krisztusnak az ígérését is. És mi hiszünk a szentek egyezségében, amelyben ott van Szent István királyunk és hiszünk a

hallhatatlan Isten képmásában, az emberi lélekben, amely az örökkévalóságnak a várományosa és tudatában van az ő maga nagy egyéni, családi menekülési- és nemzeti felelősségének. És mi tisztelettel állunk meg és ennek legyünk a hirdetői az élet folyama szentségével és érintetlenségével szemben. Mi nem kérünk soha kölcsön a sátántól kezet arra, hogy az Isten terveibe beavatkozzunk és hogy a nemzetünknek olyan támaszai legyünk, mint ahogy az említett ellenségek a támaszai. Annak áll érdekében, hogy mennél jobban leromolják a nemzet.”

„A nép akkor lehet nyugodt, ha az Úr oltáránál is találkozik a vezetőkkel. Aztán kérve-kérlek benneteket, szeressétek egymást, a családokban legyen meg a szülők szeretete, legyen meg a gyermekszerelem, fontos az öregeknek a megbecsülése.”

„Nektek így kell jobban támogatva megállnotok a helyeteket, a magyarság terén és a hitetek terén.”

„Minden egyénnek meg van a maga emberi joga és így kell, hogy meg legyen minden nemzetbelinek is a maga nemzeti joga. Ebben éljetelem és remélem, a magyarságtok és hitetek erősödik; ebben legyen az Isten kegyelme veletek. Örülök, hogy távoli országokból is itt vannak papjaim a híveikkel, azok közül már többen hazautaztak. Papjaimnak azt mondom: vigyék el áldásomat nemcsak azt itt megjelent, de az otthoni magyar híveknek is és nemcsak a katolikusoknak, de az összes magyaroknak vigyék el a magyar prímás áldását.”

*A teljes anyagot vitéz **Molnár János Imre** bocsátotta rendelkezésre **Krajsovszky Gábor** részére, amely az *Astra / Mária Rádió* adásában hangzott el, illetve egy rövid részlete a *Szent István Társulat CD* lemezén történt kiadásában, „*Mindszenty szól*” címmel, 2012-ben. [Beszélgetés a 80 éves bíborossal (részlet, 1972)]*